

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodissa

Tanja Häkli

Opinnäytetyö

Huhtikuu 2017

Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK), sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä(t) Häkli, Tanja	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Huhtikuu 2017
	Sivumäärä 28	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Alaikäisten turvapaikanhakijoiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen ryhmäkodissa		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Nisula, Leila		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata työntekijöiden kokemuksia osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodeissa sekä tuottaa tietoa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistävästä työtavoista ja käytänteistä ammattilaisten käyttöön.</p> <p>Tutkimusaineisto kerättiin tehtyjen haastattelujen avulla tammikuussa 2017. Aineistona käytettiin 7 alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodin työntekijän haastattelua, jotka analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Haastattelut toteutettiin sähköposti-haastatteluina.</p> <p>Tutkimuksen perusteella työntekijöiden kokemukset osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta ovat kaikilla vastaajilla samansuuntaiset. Tutkimus osoitti, että osallisuutta ja yhteisöllistä toimintaa tuetaan viikoittaisten talokokousten avulla, osallistamalla nuoria kotitöihin, yhteisellä tekemisellä ja nuorten koulunkäyntiä tukemalla.</p> <p>Tutkimus osoitti, että osallisuus ja yhteisöllisyys rakentuvat arjen kokemuksista.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Turvapaikanhakija, osallisuus, yhteisöllisyys, kotoutuminen		
Muut tiedot		

Author(s) Häkli, Tanja	Type of publication Bachelor's thesis	Date April 2017
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 28	Permission for web publication: x
Title of publication Strengthening the participation and sense of community of under-aged asylum seekers in group homes		
Degree programme Degree Programme in Social Services		
Supervisor(s) Nisula, Leila		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the study was to describe employees' experiences related to the manifestation of participation and sense of community in group homes for under-aged asylum seekers. Another purpose was to produce information about work methods and procedures that promote participation and sense of community for professional use.</p> <p>The research data was collected by conducting interviews in January 2017. Seven employees of group homes for under-aged asylum seekers were interviewed, and the interviews were analysed by using data-driven content analysis. The interviews were conducted via email.</p> <p>Based on the results, the employees' experiences were similar with regard to the manifestation of participation and sense of community. The study showed that participation and sense of community were supported by organising weekly house meetings, involving the young people in household chores and supporting their education.</p> <p>The study showed that everyday experiences were the foundation of promoting participation and sense of community.</p>		
Keywords/tags (subjects)		
Asylum seeker, participation, communality, integration		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Alaikäisen henkilön turvapaikan hakeminen	5
3	Kotoutuminen ja asuminen turvapaikkaprosessin aikana	6
4	Kotoutumista tukevia asioita ja haasteita	7
5	Osallisuus	7
5.1	Having	8
5.2	Acting.....	9
5.3	Belonging.....	10
5.4	Yhteisöllisyys.....	11
6	Ohjaus- ja neuvontatyö	11
6.1	Ohjauksen teoria	11
6.2	Ohjaajan taidot osallisuuden tukemisessa	12
7	Tutkimuksen toteuttaminen	14
7.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	14
7.2	Kvalitatiivinen tutkimus.....	14
7.3	Aineiston keruu	15
7.4	Aineiston analysointi	15
7.5	Tutkimuksen eettiset periaatteet.....	16
7.6	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi.....	17
8	Tutkimustulokset.....	18
8.1	Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistavia toimintoja	18
8.2	Toimintoihin osallistuminen	19
8.3	Tiedonsaanti	19
8.4	Päätöksentekoon osallistuminen	20
8.5	Johtopäätökset	20
9	Pohdinta.....	20
	Liite 1.Vastausten analysointi.....	26

Liite 2. Saatekirje ja haastattelukysymykset	28
--	----

1 Johdanto

Maailmassa on meneillään toisen maailmansodan jälkeisen ajan suurin pakolaiskriisi. Työn aihe on ajankohtainen, koska Suomeen on tullut yli 32 000 turvapaikanhakijaa vuonna 2015. Aikaisemmin 2000- luvulla turvapaikanhakijamäärät ovat Suomessa olleet 1500- 6000 hakijan välillä. (Turvapaikanhakijat 2016.) Turvapaikanhakijoiden oleskelulupien saaminen voi kestää jopa usean vuoden heidän asuessaan odotusajan vastaanottokeskuksissa ja ryhmäkodeissa.

Maahanmuutto on herättänyt Suomessa paljon keskustelua ja mielipiteet jakautuvat sekä kiristävät tunnelmia Suomessa. Maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisestä on säädetty Suomen lainsäädännössä. Kotoutumislain tarkoituksena on turvapaikanhakijoiden kotoutumisen edistäminen sekä osallistaminen suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Kotoutumislaki korostaa eri väestöryhmien vuorovaikutusta, tasa- arvoa, yhdenvertaisuutta sekä työelämässä vaadittavien taitojen ja tietojen oppimisen tukemista. Lakia sovellettaessa alaikäiseen kiinnitetään erityistä huomiota lapsen etuun ja hänen kehitykseensä. Kotoutumista tukevat osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset ovat tärkeitä kotoutumisen alussa, koska niistä saadut kokemukset vaikuttavat kotoutumisen myöhempisiin vaiheisiin.

Työni tarkoituksena on tuottaa tietoa alaikäisten ryhmäkodeissa työskenteleville työntekijöille osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta.

Työn tavoitteena on kuvata työntekijöiden kokemuksia osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodeissa. Työntekijöiden näkökulman avulla ryhmäkotien toimintaa voidaan kehittää turvapaikanhakijoiden omaa aktiivisuutta ja osallisuutta tukevaksi. Työn avulla saadaan alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkoteihin tietoa, kuinka työyhteisö voi toimia osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi. Tiedon hankkiminen tapahtuu haastattelujen avulla. Haastattelen alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodin työntekijöitä ja esimiehiä.

Omassa työssäni en keskity turvapaikkamenettelyn tai pakolaisaseman kuvaamiseen, koska niistä on tehty paljon opinnäytetöitä. Keskityn työssäni työntekijöiden koke-

muksiin osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkotiasumisessa. Koska suomen kielen taito ei ole vielä riittävä monella turvapaikanhakijalla vastata tämän tyyppiseen kyselyyn, en voinut heitä tutkimukseeni haastatella tällä kertaa.

Turvapaikanhakija lasten elämää ja haasteita on tutkittu lähivuosina melko paljon ja löysin hyviä opinnäytetöitä Theseus- tietokannasta. Useissa töissä tulee ilmi sama kysymys, jota olen itse pohtinut maahanmuuttajatyötä tehdessäni; mitkä ovat keinot, joilla turvapaikanhakijoita voidaan tukea entistä paremmin kotoutumisen alkuun? Ovatko osallisuus ja yhteisöllisyys arjessa tukevia asioita? Toteutuuko osallisuus ja yhteisöllisyys ryhmäkodeissa tarpeeksi ja millaisia käsityksiä työntekijöillä on siitä, voidaanko niitä vahvistaa riittävästi ryhmäkodeissa?

Opinnäytetyölläni ei ole varsinaisesti tilaajaa, vaan käytän työssäni hyväksi omaa kokemustani työskentelystä alaikäisten turvapaikanhakijoiden kanssa, sekä haastattelujen kautta saatua tietoa työntekijöiden ajatuksista ja kokemuksista osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä.

2 Alaikäisen henkilön turvapaikan hakeminen

Turvapaikanhakijat ovat tulleet pitkän matkan omasta kotimaastaan pohjolaan ja Suomeen. Matka on ollut pitkä ja raskas. Michael Fandi (2016) on selvittänyt opinnäytetyössään teini-ikäisten turvapaikanhakijoiden arkielämän sujumista sekä heidän hyvinvointiin positiivisesti vaikuttavia asioita. Hän on myös tutkimuksessaan selvittänyt turvapaikanhakijoiden parissa työskentelevien hyviksi koettuja ja sopiviksi havaittuja työtapoja.

Nuoret tarvitsevat paljon aikaa ja terveydenhuollon ammattilaisten apua käsitellessään elämänsä tapahtumia. Fandi (2016, 6) kertoo tutkimuksessaan kohtaamis- taan traumaattisista asioista, joita nuoret ovat kertoneet. Nuoret oireilevat matkalla ja lähtömaassa tapahtuneiden asioiden takia ja tarvitsevat apua Suomessa. Tur- vapaikanhakijoiden tilanne on haastava, koska ennen oleskeluluvan saamista tarvit- tavaa terveydenhuollon hoitoa on vaikea saada. Fandi (2016, 22-25) kertoo, että ulkoisesti nuoret näyttävät voivan hyvin ja pitävät itsestään ja kavereistaan huolta. Sisällään nuorilla on paljon huolia, joista he eivät voi kertoa edes parhaalle ystävälle tai kotimaahan jääneille ihmisille, koska eivät halua huolestuttaa heitä.

Keskeisiä käsitteitä työssäni ovat osallisuus ja yhteisöllisyys. Näitä käsitteitä esittelen jäljempänä työssäni. Tarkoitukseni on selvittää työntekijöiden näkemyksiä osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta ryhmäkodissa. Työn avulla saadaan työyhteisöön tietoa, kuinka työyhteisö voi toimia osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi. Teoriapohjana käytän osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

3 Kotoutuminen ja asuminen turvapaikkaprosessin aikana

Ilman huoltajaa maahan saapuvat alaikäiset turvapaikanhakijat asuvat ryhmäkodeissa tai tukiasunnoissa. Ryhmäkotien toimintaa ohjaa maahanmuuttovirasto. Kotoutumislakia sovelletaan Suomessa asuviin maahanmuuttajiin, joilla on voimassa oleva oleskelulupa Suomessa, rekisteröity oleskeluoikeus tai jolle on myönnetty ulkomaalaislain mukaisesti oleskelukortti. (Kotouttaminen n.d.) Turvapaikanhakemisen ajan nuoret eivät kuulu kotiuttamislainsäädännön piiriin, vaan vasta myönteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen. (Kotouttaminen n.d.)

Laki kotoutumisen edistämisestä (KotoL) tuli voimaan 1.9.2011. Se edellyttää kunnalta kotouttamisohjelman laatimista yksin tai yhteistyössä lähikuntien kanssa. (Sisäministeriö 2015, 69.) Kotoutumissuunnitelma laaditaan kotoutumislain mukaan aina ilman huoltajaa saapuneelle alaikäiselle maahanmuuttajalle yhdessä lapsen ja huoltajan tai edustajan kanssa. Kotoutumissuunnitelman tarvetta arvioitaessa huomioidaan yksilölliset olosuhteet, alaikäisen toiveet sekä lastensuojelulain mukaisesti hänen etunsa ja kehitysvaiheensa. (Kotouttaminen n.d.)

Oleskeluluvan saamisen jälkeen alaikäiset siirtyvät yleensä perheryhmäkotiin. ELY-keskus vastaa niiden toiminnasta. Alaikäinen turvapaikanhakija tai oleskeluluvan saanut henkilö voi myös asua läheisten luona yksityismajoituksessa, jolloin hänellä on oikeus saada tarvitsemansa palvelut edelleen ryhmäkodista. (Kotouttaminen n.d.)

Kotoutumisen tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle taitoja, joita tarvitaan yhteiskunnassa toimimiseen. Kotoutuminen on prosessi, jossa maahanmuuttaja on itse aktiivinen toimija. (Kotouttaminen n.d.) Kotoutumista edistetään lisäämällä koulutusta, työllisyyttä, hyvinvointia ja terveyttä. Sen tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle taitoja, joita tarvitaan yhteiskunnassa toimimiseen. Kotoutumissuunnitelma laaditaan kotoutumislain mukaan aina ilman huoltajaa saapuneelle alaikäiselle maahanmuuttajalle. Kotoutumissuunnitelman tarvetta arvioitaessa huomioidaan yksilölliset olosuhteet, alaikäisen toiveet sekä lastensuojelulain mukaisesti hänen etunsa ja kehitysvaiheensa. Kotoutumissuunnitelma laaditaan yhdessä lapsen ja huoltajan tai edustajan kanssa. (Kotouttaminen n.d.)

4 Kotoutumista tukevia asioita ja haasteita

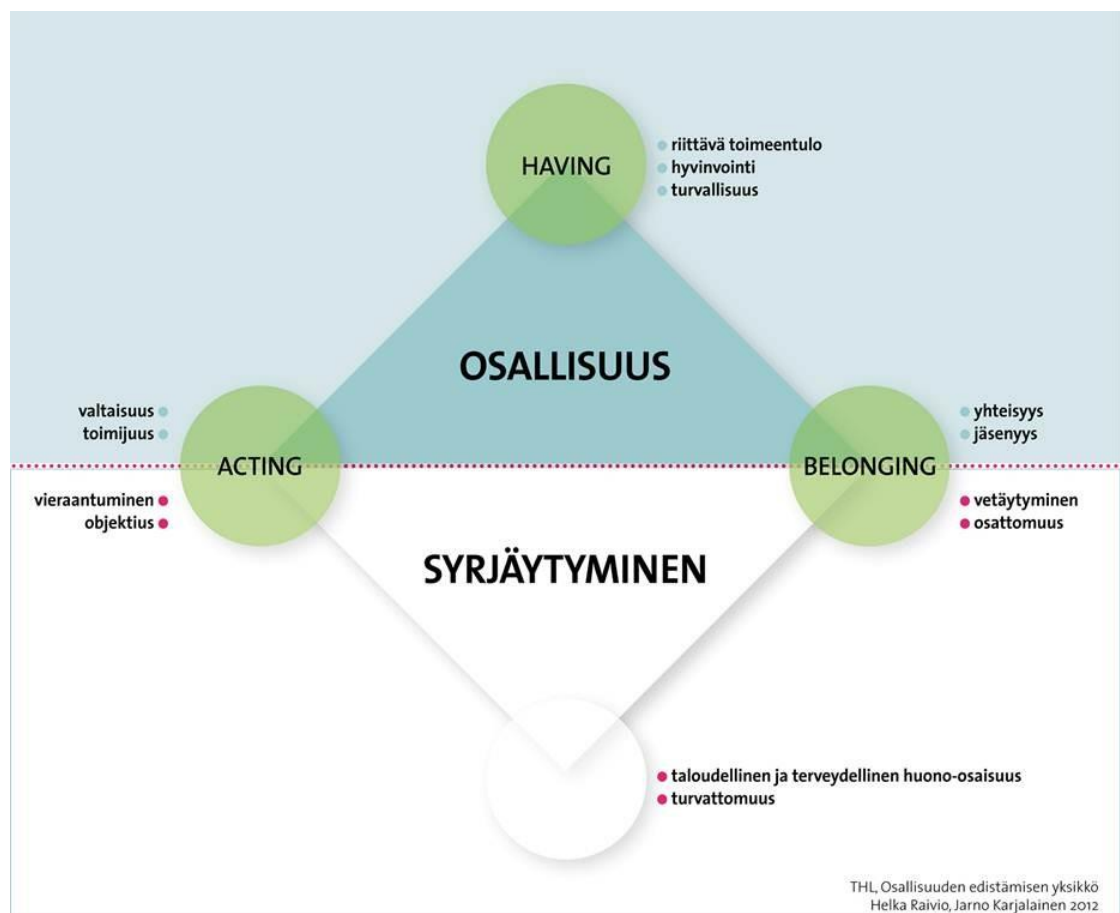
Uuteen maahan, uusien toimintatapojen ja uuden kulttuurin opettelu tukevat kotoutumista ja auttavat maahanmuuttajia osallistumaan ja asettumaan uuden kotimaan elämänmenoon. Toisilla kotoutuminen käy helpommin kuin toisilla. Kielen oppiminen ja yhteiskuntatietämyksen lisääminen ovat vahvasti kotoutumista tukevia. (Sisäministeriö 2015, 65.) Kotoutumista edistää tutkimusten mukaan maahanmuuttajien tunne siitä, että he ovat yhdenvertaisia ja osa suomalaista yhteiskuntaa. Myös oman kielen, kulttuurin ja uskonnon säilyttäminen tukevat kotoutumista. (Sisäministeriö 2015, 65.) Kotoutuminen tapahtuu parhaiten vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa arkitilanteissa kuten päiväkodeissa, kouluissa, harrastustoiminnassa ja työpaikoilla. (Sisäministeriö 2015, 66). Turvallinen, perustarpeisiin vastaava ja ennakoitava arki, sekä mielekäs tekeminen ja osallisuus ovat mielenterveyden kulmakiviä. (Turvapaikanhakijoiden mielenterveyden tukeminen 2017). ”Pyrkiessämme torjumaan osattomuutta ja edistämään osallisuutta emme ole huolissamme ”itsestämme”, ”kaikista meistä” vaan joistakuista muista. (Era 2013, 15.)

Kotoutumisen edistämiseksi on terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan tehty useita hankkeita, joista esimerkkeinä Maahanmuuton tulevaisuus 2020 strategiahanke, jossa linjataan maahanmuuton toteuttamista, tarkastellaan lähiaikojen maahanmuuttotilannetta, määritellään maahanmuuttajiin liittyviä kotouttamistoimia sekä työllistymistä ja koulutusta. (Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus n.d.)

5 Osallisuus

Julkinen hallinto Suomessa on pyrkinyt edistämään kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia jo 1970-luvulta lähtien. Osallisuuden käsitteestä on alettu kuitenkin keskustella Suomessa 1990-luvulla kuntalain myötä, joka korosti kansalaisten osallistumisen merkitystä. (Nivala & Ryyänen 2013, 11.) Suomen hallituksen ja Euroopan Unionin yhtenä tavoitteena on osallisuuden edistäminen. Se on määritetty yhdeksi keskeiseksi keinoksi köyhyyden torjumiseen ja syrjäytymisen eh-

käisyy. Osallisuuden määritelmä ei ole yksiselitteinen, vaan se voi olla hyvin monenlaista toimintaa ja toimenpiteitä. Oletuksena kuitenkin on, että osallisuutta lisäämällä yksilötason hyvinvointia saadaan kasvatettua ja se heijastuu yhteiskuntaan sosiaalisena kestävytenä, eheytenä sekä luottamuksen lisääntymisenä. (Era 2013, 11.) ”Hyvinvoinnin osatekijät jaetaan kolmeen ulottuvuuteen: terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin ja koettuun hyvinvointiin tai elämänlaatuun.” (Hyvinvointi 2017). Rai-vio & Karjalaisen (2013) osallisuuden ulottuvuudet asettuvat lähelle sosiologi Erik Al-lardtin (1976) jäsenystä hyvinvoinnin ulottuvuuksista. Sen mukaan osallisuus tar-koittaa, että ihmisellä on käytössään riittävät aineelliset resurssit (HAVING), hän on omaa elämäänsä koskevassa päätöksenteossa toimijana (ACTING) ja hänellä on sosi-aalisesti merkityksellisiä ja tärkeitä suhteita (BELONGING).

Kuva1. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina. (THL. Osallisuuden osatekijät)

5.1 Having

Osallisuuden tunteeseen kuuluu hyvinvointi, turvallisuus ja riittävä toimeentulo. Alakäiset turvapaikanhakijat saavat majoituksen, ruuan, käyttörahan sekä lain mukaisen

huolenpidon ryhmäkodissa. Hyvinvointia haittaavia tekijöitä ovat ikävä ja huoli omasta perheestä ja suvusta. Osa lapsista pitää yhteyttä kotiin säännöllisesti ja osalla ei ole tietoa vanhempien olinpaikasta. Joidenkin vanhemmat ovat kuolleet ja osa ei pidä yhteyttä, koska se koetaan liian raskaana. (Honkasalo 2016, 3.) Turvallisuuden tunnetta horjuttavat erilaisten päätösten odottaminen, mm. puhuttelut, kuulustelut ja päätösaikataulut. Odottaminen vaikuttaa arkeen suuresti, sillä yhden nuoren kokemus epätoivo omasta perheestä vaikuttaa koko yhteisöön tuoden epätoivon tunnetta kaikille. Arjen rutiinit tuntuvat kielteisiltä ja ohjaajalta vaaditaan vahvaa ammattitaitoa ja kykyä eläytyä asiaan tukemalla nuoria. (Honkasalo 2016, 2.)

Ohjaajan tehtävänä on huolehtia, että nuorten tarvitsemaa omaa tilaa kunnioitetaan, mutta heitä ei unohdeta ja hylätä. Omaehtoinen osallisuus tulisi olla vapaaehtoista ja nuorilla tulisi olla halutessaan myös oikeus vetäytyä pois aikuisten seurasta. (Honkasalo 2016, 1.)

5.2 Acting

Orasen (2008,7) mukaan Lapsen oikeuksien sopimus määrittää oikeuden osallisuuden lasten perusoikeudeksi. Lapsille on taattava mahdollisuus osallistua ja ilmaista mielipiteensä kaikissa heitä koskevissa asioissa iän ja kehitystason mukaisesti. Osallisuuden käsite on 2008 voimaan tulleessa lastensuojelulaissa (LSL 2007/417) omana lukunaan otsikolla ”Lapsen osallisuus.” Siinä korostetaan lapsen mielipiteen selvittämistä ja kuulemistä sekä osallisuutta itseään koskevissa asioissa. (Nivala & Ryytänen 2013, 13.) ”Koska Suomi on mukana sopimuksessa, myös kansallinen lainsäädäntömme velvoittaa lasten huomioimiseen.” (Oranen 2008, 9). Lapsille ja nuorille mahdollisuus omien asioiden hoidon osallistumiseen antaa kokemuksen kuulluksi tulemisesta sekä tunteen siitä, että asioihin voi itse vaikuttaa. Suunnitelmat ja päätökset joita tehdään ovat siten omia ja kokemus on voimaannuttava. Nämä kokemukset tulevat ja suojelevat lasta ja nuorta myöhemminkin elämässä rohkaistumaan tarvittaessa avun saantiin. (Oranen, 2008, 16.)

5.3 Belonging

Lapselle ja nuorelle omien asioiden hoitamiseen osallistuminen antaa kokemuksia siitä, että asioihin voi vaikuttaa ja omat mielipiteet ovat arvokkaita. Vertaisryhmistä on mahdollisuus saada tukea ja päästä harjoittelemaan sosiaalisia taitoja sekä itsensä ilmaisemista. Ryhmässä tulee tunne, että kuuluu joukkoon. (Oranen 2008, 16.) ”Osallisuuden rakentuminen on vastavuoroista toimintaa, joka edellyttää yhteisöltä jäsentensä huomioon ottamista ja jäseniltä aktiivista mukaan tulemistä. --.” (Oranen, 2008,9). Osallisuus sekä osallisuuden kokemukset tulevat osallistujan omasta ihmis-käsityksestä sekä henkilökohtaisesta elämästä. Osallisuus on syrjäytymisen vastaan-kohta. (Jämsen & Pyykkönen 2014,9).

Osallisuuden kokemuksia voivat huonontaa esimerkiksi oleskelulupa- ja turvapaikkapäätöksen odottelu. Silloin saattaa tulla ulkopuolinen olo, tunne, ettei kuulu jäsenenä mihinkään. (Helander & Mikkonen 2002, 114.) Nuorten moninaiset taustat sekä hauras tilanne vastaanottovaiheessa oleskelulupaa odottaessa on otettava huomioon, jotta ymmärretään paremmin, miten yksin saapuneiden asemaa ja osallisuutta voitaisiin parantaa. (Honkasalo 2016, 1).

Maahanmuuttajanuorten riski syrjäytymiseen saattaa olla 4-6 kertainen kantaväestöön verrattuna. Tähän on kiinnitetty huomiota Suomen hallitusohjelmassa yhteiskuntatakuun keinoin hankkeessa, jossa nuoria koetetaan tavoittaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa edistämällä heidän osallisuuttaan. Hankkeessa tarkasteltiin nuorten syrjäytymistä erityisesti maahanmuuttajanuorten näkökulmasta. Maahanmuuttajataustaisten nuorten osallisuus, kuuleminen ja voimavaraistuminen olivat hankkeen keskeisiä teemoja. Hankkeessa olivat mukana terveyden ja hyvinvoinnin laitos, pakolaisrahasto sekä Vaasan kaupunki. (Solid youth 2014, 3). Syrjäytymisen ehkäisyssä ja osallisuutta edistävässä toimissa on kouluympäristössä tapahtuvalla tuella suuri merkitys; esimerkiksi tarjoamalla valmistavaa opetusta nuorelle ennen perusopetuksen aloittamista ja lapsen osaamistasoa vastaavaan ryhmään sijoittaminen sekä suomenkielen ja oman äidinkielen opetusta antamalla. (Solid youth 2014,7).

5.4 Yhteisöllisyys

Syrjäytymisestä puhutaan usein sosiaalityössä sekä poliittisessa keskustelussa. Se tarkoittaa yhteisöllisyyden näkökulmasta keskinäisten suhteiden ja yhteisöjen ulkopuolelle jäämistä. Erik Allardtin hyvinvointiteorian mukaan ihmisten hyvinvointia voidaan määritellä myös yhteisöllisyyden näkökulmasta. Sosiaaliset suhteet ja yhteisöön kuuluminen tuovat ihmiselle kiitollisuutta, joka edistää myös muiden tarpeiden tyydyttymistä. (Kettunen 2013, 12.) Ajatus siitä, että kulttuurirajat ylittävät ystävyys-suhteet auttavat yhteiskuntaan kiinnittymistä on usein harhaa, koska nuoret kokevat, että koulussa ja harrastuksissa on vaikeaa tutustua suomalaisiin nuoriin. Osallisuuden kokemukset jäävät heikoiksi, koska ystävyys-suhteita ei synny. (Honkasalo 2016, 3.) Yhteisöllisyyden puutteessa myös monet positiiviset tunteet; kosketus, rakkaus, ymmärrys, arvostus ja merkityksellisuuden jakaminen, estävät depressiota ---. (Lindfors, 2007).

6 Ohjaus- ja neuvontatyö

Alaikäisille turvapaikanhakijoille tarkoitetuissa ryhmäkodeissa on yleensä asukkaita noin kymmenestä kahteenkymmeneen. Ryhmäkodeissa ohjaajina toimivat sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset. Ryhmäkodin henkilökuntaan kuuluu yleensä myös sosiaalityöntekijä. Ohjaajat työskentelevät kolmivuorotyössä, joten ohjaajia on paikalla ryhmäkodissa ympärivuorokautisesti. Jokaisella ryhmäkodissa asuvalla lapsella on edustaja, joka valvoo lapsen edun toteutumista ja toimii lapsen apuna viranomaisasioissa, kuten turvapaikkahakemuksen käsittelyyn kuuluvissa asioissa. (Maahanmuuttovirasto 2017).

6.1 Ohjauksen teoria

Ohjauksen erilaisia teorioita on olemassa yli sata. (Lairio ym. 2001, 42). Ohjauksen teoria voidaan jakaa neljään eri suuntaukseen. (Hackney ja Cormier 1996). Ensimmäinen on Freudin psykodynaaminen lähestymistapa, joka auttaa ohjaajaa ohjattavan elämänhistorian ja tunne-elämän merkityksen hahmottamisessa. (Lairio ym. 2001,

46). Toisena teoriana on eksistentaalis- humanistinen lähestymistapa, jossa ajatellaan, että elämän tarkoituksen ja perusteiden hahmottaminen on tärkeää. (Lairio ym. 2001, 46.) Kolmantena on konstrukttiivinen lähestymistapa, jossa ihminen nähdään aktiivisena oman todellisuutensa luoja. Elämäkokonaisuus otetaan ohjauksessa huomioon ja subjektiivista korostetaan, jotta yksilön identiteetin muodostumista voidaan tukea. (Lairio, ym. 2001, 47.) Neljäntenä suuntauksena nähdään monikulttuurinen ohjaus, joka on kehittynyt yhteiskuntien monikulttuuristumisen myötä. Tässä teoriassa on keskeisenä ajatuksena ohjaajan omien ennakkokäsitysten tiedostaminen ja purkaminen. Viidentenä suuntauksena voidaan lisäksi nähdä Lairio ym. (2001, 47) mukaan yksilön voimavaroja korostava ratkaisukeskeinen lähestymistapa, jossa painotetaan yksilön mahdollisuuksia ratkaista ongelmia. Tässä teoriassa suuntaudutaan tulevaisuuteen ja sen nähdään soveltuvan hyvin verkostoyhteistyötä korostavaan ohjaukseen.

6.2 Ohjaajan taidot osallisuuden tukemisessa

Alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodissa suuri osa ohjaajan työstä on asiakastyötä, jonka tarkoituksena on tukea asiakasta mahdollisimman itsenäiseen elämään ryhmäkodissa. Ohjaustyö sisältää erilaisten toimintojen ohjaamista, yleistä läsnäoloa, kuuntelemista ja ymmärtämistä. Arkeen kuuluvien perustoimintojen, kuten nukkuminen, syöminen, peseytyminen lisäksi myös sosiaalisten taitojen opettaminen, mielekäs tekeminen, itsetunnon vahvistaminen ja opiskeluissa tukeminen ovat ohjaajan tehtäviin kuuluvia asioita. Jokaisella asukkaalla on yksi tai kaksi omaohjaajaa, jotka vastaavat pääasiassa nuoren asioista. Ohjaajan rooli alaikäisten turvapaikanhakijoiden osallistamisessa on merkittävässä osassa. Kun oma perhe ei ole läsnä lähiyhteisöksi muodostuu muut samassa yksikössä asuvat nuoret ja ohjaajat. Ikävään ja odotusprosessiin liittyviä huolia ei useinkaan haluta jakaa samassa asemassa olevien nuorten kanssa ja tunteiden kanssa jäädään yksin. (Honkasalo 2016, 3.) Omaohjaajan ja nuoren tai lapsen työskentely alkaa luottamuksen rakentumisesta. Tärkeänä työskentelymuotona omaohjaajan ja nuoren välille muodostuvat kahdenkeskeiset keskustelut, joissa käydään läpi nuoren mielessä olevia asioita. Tukea annetaan pääasiassa arjen asioissa ja mahdollisuuksien

mukaan on kahdenkeskeistä virkistystoimintaa. Nuorta tuetaan koulunkäyntiin ja harrastuksiin liittyvissä asioissa.

Monikulttuurinen ohjaus eroaa tavallisesta ohjauksesta ohjaajan ja ohjattavan erilaisilla kulttuuritaistoilla, etnisen taustan ja äidinkielen eroilla. Monikulttuuriseen sosiaalityöhön liittyy kaksoisvaatimus eli samaan aikaan asiakasta kohdellaan tasa-arvoisesti sekä huomioidaan erot. (Puukari & Korhonen 2013, 33.) Fandi (2016, 34) sanoo, että työntekijöillä tulisi olla tietoa olosuhteista, joista nuoret tulevat sekä käsitys kulttuurien eroista, jotta auttaminen olisi mahdollista. Honkasalon (2016, 2) mielestä työssä jaksamiseen vaikuttavia asioita ovat itsensä etäännyttämisen taito nuorten vaikeista kokemuksista. Samanaikaisesti ohjaajan työssä vaaditaan ammattitaitoa ja kykyä elää lähellä nuoria tukea antaen.

Alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodissa osallisuus näkyy tutkimukseni perusteella eniten yksilöllisellä tasolla. Osallisuutta vahvistavia toimintoja ovat omaohjaajan kanssa vietetty aika, kouluun liittyvät asiat, kuten läksyjen tekeminen ja suomen kielen opiskelu. Myös yhteiset juhlat (syntymäpäivät, uskontoon liittyvät juhlat), talokokoukset, arjen toimintoihin osallistuminen ja ystäväperheen tapaaminen ovat osallisuutta tukevaa toimintaa. Omaohjaajan kanssa nuori saa yksilöllistä aikaa ja mahdollisuuden vaikuttaa omiin asioihin. Nuorille laaditaan vastaanottokeskuksessa assakuunnitelma. Nuoren iästä riippuen laaditaan myös hoito-, kasvatustai itsenäistymissuunnitelma. (Järvinen ym.2014.) Hoito- ja kasvatussuunnitelmiin kirjataan nuoren nykytilan kuvaus kuukausittain ja kooste lähetetään nuoren edustajalle. Nuorilla on halutessaan mahdollisuus lukea omat kirjaukset ja sairaanhoidon hoitoyhteenvedot. Näihin tapaamisiin pyritään ottamaan mukaan tulkki, jotta nuori saa kertoa asiansa omalla äidinkielellään. Kaikki käyvät koulua, joka on eräs osallisuutta vahvistava asia. Syntymäpäivien ja muiden juhlien viettäminen kuuluvat ryhmäkodin arkeen. Ystäväperheen luona tapahtuvat vierailut ja yhdessä tehdyt matkat vahvistavat osallisuutta.

7 Tutkimuksen toteuttaminen

7.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoitus on kuvata turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelevien työntekijöiden käsityksiä osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta ryhmäkotiasumisessa sekä tuottaa tietoa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistävästä työtavoista ja käytännöistä ammattilaisten käyttöön. Tavoitteenani on kuvata työntekijöiden kokemusten avulla osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumista haastattelujen avulla.

Tutkimuskysymykset

1. Millaisia käsityksiä työntekijöillä on osallisuuden toteutumisesta turvapaikanhakijoiden ryhmäkodissa?
2. Millaisia käsityksiä työntekijöillä on yhteisöllisyyden toteutumisesta turvapaikanhakijoiden ryhmäkodissa?
3. Millaisia keinoja työntekijät käyttävät osallisuuden ja yhteisöllisyyden mahdollisuuksien vahvistamisesta turvapaikanhakijoiden ryhmäkodissa?

Työn avulla saadaan tietoa, kuinka työyhteisö voi toimia osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi turvapaikanhakijoiden ryhmäkodeissa. Kerään tietoa opinnäytetyöhön niistä asioista, jotka tukevat osallisuuden ja yhteisöllisyyden muodostumista maahanmuuttajien ryhmäkodissa sekä niistä osa-alueista, jotka kaipaavat vahvistamista. Työssä tutkitaan mitkä asiat tukevat osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumista ryhmäkotiasumisessa. Tekemäni haastattelut työntekijöille antavat tietoa siitä, ovatko osallisuus ja yhteisöllisyys työntekijöille tuttuja käsitteitä ja voisiko niitä hyödyntää maahanmuuttajatyössä. Työn avulla voidaan kehittää alaikäisten turvapaikanhakijoiden kanssa tehtävää työtä.

7.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyöni on tutkimus, jonka avulla on tarkoitus saada uutta tietoa, jota voidaan soveltaa käytäntöön työelämässä. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jolloin aineisto kerätään luonnollisissa ja todell-

lisissa tilanteissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tutkimuksesta satua aineistoa tulkitaan ainutlaatuisina tapauksina. (Hirsjärvi ym. 1997, 160.) Haastattelu tapahtuu sähköpostitse. Haastattelulomakkeessa on avoimia kysymyksiä ja kysymykset ovat kaikille samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole. Haastateltavat ovat turvapaikanhakijoiden kanssa työskenteleviä työntekijöitä ja heillä on kokemusta tutkittavasta asiasta. Näin ollen heidän valinta tutkimukseen on harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. Työntekijät toimivat ohjaajina ryhmäkodeissa ja ovat ammatiltaan sosionomeja, yhteisöpedagogeja ja lähihoitajia.

7.3 Aineiston keruu

Tutkimukseni aineisto koostuu seitsemän alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodissa työskentelevien haastatteluista. Haastateltaviksi valikoitui itselleni työelämästä tuttuja ryhmäkodin työntekijöitä. Aineiston kerääminen tapahtui sähköpostihaastattelujen avulla. Laadin neljän kohdan haastattelun, jonka lähetin sähköpostitse kahdelletoista ryhmäkodissa työskentelevälle työntekijälle tammikuun 2017 aikana. Haastattelun avulla haastateltavat kertoivat kokemuksistaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta ryhmäkodin toiminnassa. Viitekehyksenä työssäni on osallisuus ja yhteisöllisyys. Sain sähköpostihaastatteluihin 7 vastausta, joka on riittävä tutkimuksen onnistumisen kannalta, koska on olemassa tietty määrä aineistoa, jolla saadaan tarpeellinen teoreettinen tulos. Kvalitatiivisen aineiston keruussa haastatteluja voidaan jatkaa sen verran kuin haastattelut tuovat tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Aineiston 7 vastausta on riittävä, koska samat asiat alkoivat kertaantua haastattelussa. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 75.)

7.4 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 88.) Lähetin haastattelukysymykset kahdelletoista ohjaajalle. Vastauksia sain seitsemän. Tuomi & Sarajärvi (2006, 87) toteavat, että opinnäytetyö on tekijän harjoitustyö, jossa on tarkoitus osoittaa oppineisuus omalla alalla ja näin ollen aineiston koko ei ole merkittävimmissä roolissa. Seitsemästä haastattelusta kertyi

litteroitua aineistoa seitsemän sivun verran. Käytin haastattelumateriaalin analysoinnissa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jonka avulla analysoin saadut vastaukset. (Hirsjärvi ym. 2007, 219). Laadullisen aineiston analysoinnin avulla saadaan aineistoon selkeyttä, merkitystä, järjestystä ja rakennetta. Aineiston analysointivaiheessa pyrin lajittelemaan vastaukset niin, että etsin tutkimuksen kannalta kiinnostavan aineiston, pitäydyin siinä ja jätin kaiken ylimääräisen pois tutkimuksesta. Keräsin merkittämäni asiat yhteen ja erottelin ne muusta aineistosta. Luokittelin vastaukset kysymysten mukaan ja tein niistä yhteenvedon. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 94).

Analysointivaiheessa alustavat käsitteet ja olettamukset ohjaavat tutkijaa, mutta aineiston koonnin ja analysoinnin jälkeen ne voivat muuttua. Aineiston luokittelun eli koodauksen avulla aineisto saadaan järjestettyä. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 95.)

Kysymysten vastausten teemoittelu sekä vastausten määrä tulevat liitteeseen numero 2. Teemoittelulla tarkoitetaan aineiston ryhmittelyä aihepiirin mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 95). Alaluokkien teemoittelun avulla painottui kustakin teemasta sanottu asia. Liitteestä 2 käy ilmi vastausten teemoittelu sekä vastausten määrä kuhunkin teemaan. Teemoittelulla painotetaan kustakin teemasta sanottua asiaa. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 95). Yhdistelin aineiston lauseista esiin nousseita käsitteitä ja nimesin niitä alaluokiksi. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä vastaus tutkimustehtävään saadaan käsitteitä yhdistämällä. (Tuomi & Sarajärvi 2006).

7.5 Tutkimuksen eettiset periaatteet

Tutkimuksen aihe valikoitui omien työelämästä saatujen kokemusten perusteella. Aiheen sensitiivisyys oli otettava tutkimuksessa huomioon koska aihe koskettaa alaikäisiä turvapaikanhakijoita. Hyvään tutkimuskäytäntöön kuuluu, että tutkittavia informoidaan tarpeeksi, aineisto kerätään ja analysoidaan luotettavasti, käytetyt menetelmät ovat luotettavia, vastaajien anonymiteetti on suojattu ja tutkimustulokset esitetään eettisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 125).

Kerroin tutkittaville tutkimuksen aiheen ja materiaalin käyttötarkoituksen. Yksityisyyden suojan varmistamisesta kerroin tutkittaville kuin myös sen, että ryhmäkotien anonymiteetti säilyy tutkimuksessani. Laatiessani haastattelukysymyksiä jouduin

pohtimaan, minkälaisilla kysymyksillä saan vastauksia, jotka auttavat tutkimuksen tekemisessä. Haastattelukysymykset eivät olleet liian henkilökohtaisia työntekijöille eikä asukkaille.

7.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen tarkoituksena on saada luotettavaa tietoa henkilöiltä, jotka tietävät aiheesta mahdollisimman paljon ja heillä on siitä kokemusta. Haastatteluun valittujen henkilöiden valinta on harkittua ja tutkimukseen sopivaa, joten voidaan olettaa, että saatu tieto on luotettavaa. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 138.) Laatiessani haastattelukysymyksiä jouduin pohtimaan, kuinka saisin parhaiten selville työntekijöiden kokemuksia osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta. Pohdin, että termit saattavat mennä sekaisin tai että ne eivät ole tuttuja käsitteitä. Nämä oletukseni osoittautuivat vääriksi ja työntekijät erottelivat osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemat hyvin.

Tutkimuksen suorittaminen kyselynä on nopeampaa kuin haastattelun tekeminen ja aikataulun vuoksi päädyin sen näin suorittamaan. Validiteetti laadullisessa tutkimuksessa tarkoittaa aineiston kattavuutta ja tarkkuutta sekä sitä, että tutkittavien ihmisten näkökulmat tunnetaan eikä käytetä omia käsityksiä tai omaa viitekehystä. On myös ymmärrettävä tutkijan vaikutus tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 75.)

Valitsin haastateltaviksi henkilöitä, jotka työskentelevät tai ovat työskennelleet alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodeissa. Otin heihin yhteyttä sähköpostitse ja pyysin mukaan haastatteluun. Lähetin sähköpostitse haastattelun kahdelletoista haastateltavalle ja sain vastaukset seitsemältä haastateltavalta. Kerroin saatekirjeessä, että kokoan aineistoa opinnäytetyötä varten ja heidän anonymiteetti on suojattu. Tiedonantajien henkilöllisyys ei saa paljastua missään vaiheessa, jonka vuoksi esim. asuin- tai työpaikkaa ei kerrota. Tutkijan on kerrottava rehellisesti lukijalle selitys aineiston kokoamisesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2006, 138.)

Haastattelujen perusteella saatiin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Vastaajat vastasivat hyvin samalla tavalla kysymyksiin, joten kysymykset olivat selkeitä ja johdonmukaisia ja aihe oli heille tuttu.

8 Tutkimustulokset

Tutkimustuloksissa kuvaan turvapaikanhakijoiden ryhmäkodin työntekijöiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia työssään. Tutkimuksen tulosten avulla ohjaajat saavat uusia näkökulmia osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemoihin työpaikoilla. Ymmärrys erilaista toimintatavoista on tätä kautta molemminpuolinen etu. Haastattelujen perusteella päädyn lopputulokseen, jonka mukaan työntekijöiden käsitykset osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta ovat hyvin samansuuntaiset kaikilla vastaajilla. Kaikki vastaajat kokevat osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamisen mahdollisuudet parhaiten arjessa tapahtuvissa toiminnoissa. Toimintatapojen kehittäminen kuuluu osaksi oman työn kehittämistä. Nämä teemat voi ottaa huomioon ryhmäkodin toimintaa suunniteltaessa tulevaisuudessa. Tästä kehittämistyöstä saatava tieto on ryhmäkodin käytössä uusien asukkaiden saapuessa.

8.1 Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistavia toimintoja

Yhteisöllisyys alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodissa tarkoittaa nuorten mahdollisuutta osallistua jokaviikkoisiin talokokouksiin, joissa on mahdollisuus kysyä mieltä askarruttavista asioista, antaa palautetta ohjaajille ja käydä keskustelua arkeen liittyvistä asioista. Psykososiaalisen tuen saaminen omaohjaajalta, muilta ohjaajilta sekä sosiaalityöntekijältä vaikuttaisi arjen osallistamiseen ja yhteisöllisyyden tunteen kokemiseen vahvasti.

Yhteisöllisyyttä luovia asioita ovat yhteiset juhlat sekä yhteiset retket ja tapahtumat. Arjen toiminnoissa pyritään yhteisöllisyyteen yhteisten ruokailujen avulla sekä kodinhoitoon liittyvien asioiden tekemisen muodossa. Aukkaat osallistuvat kaikki koulunkäyntiin ja ohjaajat tukevat nuoria koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Nuorilla on harrastuksia ja he keksivät itse itselleen mielekästä tekemistä. Nuorten osallisuuden kokemuksia vahvistavat harrastukset, koska nuorella on paikka, jonne kuuluu ja siellä saa hyväksyntää ja ystäviä. Lapset saavat tukea ja apua ystäväperhe- ja tukihenkilötoiminnan kautta vapaaehtoisilta. Toiminta tukee nuorten maahanmuuttajien yhteisöllisyyden kokemuksia kasvattamalla heidän sosiaalista verkostoansa kun he saavat viettää vapaa- aikaa suomalaisten perheiden kanssa ja pääsevät tutustumaan

suomalaisiin tapoihin, suomalaisen perheen arkeen ja lapsiin. Ryhmäkotiasumisessa yhteisöllisyys korostuu nuorten samantyyllisen elämäntilanteen vuoksi.

8.2 Toimintoihin osallistuminen

Tutkimukseni mukaan nuorten mahdollisuus osallistua ryhmäkodin toimintaan ja päätöksentekoon olivat hyvät. Nuorilla on mahdollisuus tuoda esille asioitaan oma-ohjaajien, sosiaalityöntekijöiden ja muiden ohjaajien kautta. Talokokouksessa tehdään päätöksiä, joissa nuoret saavat vaikuttaa asioihinsa. Toisaalta ujommat asukkaat eivät uskalla tuoda julki omia ajatuksiaan ison ryhmän edessä.

8.3 Tiedonsaanti

Tutkimuksessa selvisi, että turvapaikanhakijat saavat tietoa itseään koskevissa asioissa ohjaajien, sosiaalityöntekijän ja edustajan välityksellä. Saatu tieto on Migrin ohjeistuksen mukaista infoa, sosiaalityöntekijän antamaa tietoa ja tukea turvapaikkaprosessissa sekä ohjaajilta saatua tietoa yhteiskuntaan, sääntöihin ja lakeihin liittyvissä asioissa. Talokokousten aikana nuorille annetaan tietoa suomalaiseen yhteiskuntaan, sääntöihin ja lakeihin sekä ajankohtaisin asioihin liittyvää tietoa. Talokokouksissa on pyritty pitämään tulkki mukana, jotta tieto välittyy nuorten omalla äidinkielellä nuorille. Ryhmäkodin asukkailla on mahdollisuus lukea heitä itseään koskevaa dokumentointia sekä olla mukana asiakassuunnitelman ja hoito- ja kasvatussuunnitelman laatimisessa.

Asiat, joihin nuoret eivät voi vaikuttaa näyttäisivät tutkimuksen mukaan olevan omaan tulevaisuuteen liittyvät asiat, jotka määräytyvät Migrin ohjeistuksen mukaan. Oma elämä ryhmäkodissa asumisen jälkeen ei ole nuorten päätettävissä, koska asuinpaikka määräytyy Migrin ohjeistuksen mukaan. Edustajan rooli osallisuuden tukemisessa ei tullut missään vastauksessa esille. Edustaja saatetaan ajatella välttämättömäksi viranomaistahoksi, jonka roolia osallisuuteen ei ajatella päivittäiseksi tueksi.

8.4 Päätöksentekoon osallistuminen

Turvapaikanhakijat voivat osallistua ryhmäkodin toimintaan ja siihen liittyvään päätöksentekoon milloin vain omaohjaajien, sosiaalityöntekijän ja ohjaajien avulla. Usein tämä tapahtuu viikoittaisessa talokokouksessa. Kaksi vastaajista oli sitä mieltä, että asukkaat saavat osallistua hyvin vähän päätöksentekoon ja toiminnan suunnitteluun. Omaohjaajalla on suuri rooli nuoren osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukemisessa kannustamalla nuorta jokapäiväisten arkiaskareiden kautta osallistumaan ryhmäkodissa tapahtuvaan toimintaan.

8.5 Johtopäätökset

Tutkimuksen perusteella osallisuutta ja yhteisöllistä toimintaa toteutetaan ryhmäkodeissa. Osallistaminen tapahtuu suurelta osin arjen tapahtumien kautta, joka on nuorten kanssa luonteva tapa toimia. Nuoria osallistetaan kodin askareisiin, talokokouksiin ja tuetaan koulunkäynnissä. Alaikäiset nuoret saavat itseään koskevaa tietoa ohjaajilta sekä sosiaalityöntekijältä. Asukkailla on mahdollisuus lukea heitä itseään koskevaa dokumentointia sekä olla mukana asiakassuunnitelman ja hoito- ja kasvatussuunnitelman laatimisessa. Yhteisöllisyys toteutuu yhteisissä ruokailuissa, uskontoon liittyvien juhlapäivien vietossa sekä yhteisillä retkillä.

9 Pohdinta

Opinnäytetyöni aiheen valinnan lähtökohtina olivat turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyminen Suomessa vuoden 2015 aikana sekä työntekijöiden kokemusten kuuleminen osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodissa. Osallisuus ja yhteisöön kuulumisen kokemukset ovat nuorille turvapaikanhakijoille tärkeitä kotoutumisprosessin alusta lähtien. Turvapaikanhakijoiden ja muiden maahanmuuttajien parissa työskentelevien ammattilaisten on tärkeä tietää osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusten merkitys nuorille maahanmuuttajille. Työntekijöiden kokemusten avulla saatu tieto auttaa heitä työssään jatkossa turvapaikanhakijoiden parissa.

Tutkimus onnistui mielestäni hyvin, sillä sain tarpeeksi vastauksia ja ne olivat selkeitä ja kaikilla vastaajilla samansuuntaisia, josta voi päätellä, että kysymykset olivat selkeitä ja niihin oli helppo vastata. Kun tutkimus tehdään kirjallisesti haastattelemalla, oman tulkinnan mahdollisuus häviää. Toisaalta henkilökohtaisesti haastattelemalla voisin tehdä tarkentavia lisäkysymyksiä tarvittaessa, mutta silloin oman tulkinnan vaara kasvaa.

Tutkimuksen keskeinen osa on käytetty aineisto eli työntekijöiden kokemukset. Tutkimuksen perusteella työntekijät kokevat, että osallisuus ja yhteisöllisyys toteutuvat hyvin ryhmäkodin toiminnassa. Nuoria osallistetaan arjen askareisiin, he osallistuvat viikoittaisiin talokokouksiin ja heidän koulunkäyntiä tuetaan. Alaikäiset nuoret saavat itseään koskevaa tietoa ohjaajilta, edustajilta sekä sosiaalityöntekijältä. Asukkailla on mahdollisuus lukea heitä itseään koskevaa dokumentointia sekä olla mukana asiakassuunnitelman ja hoito- ja kasvatussuunnitelman laatimisessa. Yhteisöllisyys toteutuu yhteisissä ruokailuissa, uskontoon liittyvien juhlapäivien vietossa sekä yhteisillä retkillä.

Aineistosta olisi löytynyt uusia, mielenkiintoisia tutkimuksen kohteita, joita en osannut etukäteen ajatella. Muutamissa vastauksissa tuli ilmi esimerkiksi nuorten itsenäiseen asumiseen liittyviä asioita, joita olisi ollut kiinnostavaa tutkia ja raportoida, mutta rajasin aineiston koskemaan vain tekemiäni kysymyksiä ja niihin kohdistettuja vastauksia. Saadut ideat voi siirtää seuraavaan tutkimukseen, jos sellaiseen on tulevaisuudessa tarvetta. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 94). Tutkimuksen tarkoituksena on ollut työntekijöiden kokemusten kuuleminen osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta alaikäisten turvapaikanhakijoiden, joten tuloksia voidaan hyödyntää turvapaikanhakijoiden kanssa tehtävässä työssä.

Väestöliiton teoksessa (Alitolppa- Niitamo ym. 2013) Olemme muuttaneet ja kotoutumme- maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä Puukari & Korhonen (2013, 32) puhuvat monikulttuurisesta ohjauksesta kotoutumista tukevassa työssä. Kotoutumista voidaan tukea monikulttuurisen ohjauksen keinoin. Kirjoittajat näkevät monikulttuurisen ohjauksen lähestymistapana, jota kaikki maahanmuuttajien parissa työskentelevät voivat hyödyntää. Ohjauksessa pyritään perehtymään ohjattavan elämäntilanteeseen kokonaisvaltaisesti ja otetaan huomioon kulttuurin aset-

tamat haasteet. Ohjauksessa keskitytään ymmärtämään oman sekä ohjattavan kulttuurin vaikutus arvoihin, ajattelutapaan ja käyttäytymismalleihin. Monikulttuurinen tietoisuus auttaa arvostamaan ja ymmärtämään erilaisuutta sekä tätä kautta ymmärtämään ohjattavaa paremmin. Maahanmuuttajanuorten kanssa tehtävässä työssä kulttuuriero tulee ilmi esimerkiksi henkilökohtaisten ongelmien kohdatessa. Yhteisölliseen kulttuuriin kuuluu tapa jakaa ongelmat lähipiirin kanssa, mutta apua ei haluta pyytää muilta viranomaisilta tai ohjaajilta.

Työn kehittämistoiminnassa olisi hyvä tarkastella, mihin eettisiin periaatteisiin työkäytännöt perustuvat. Eettinen toiminta ja ammattitaidon kehittäminen ja ylläpitäminen on jokaisen yksittäisen työntekijän vastuulla sekä luonnollisesti se on myös koko työyhteisön yhteinen asia.

Lähteet

- Era, T. 2013. Osallisuus- oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja- sarja. Suomen yliopistopaino Oy.
http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1
- Fandi, M. 2016. Minäkin haluan täällä, mutta minä mietin äiti. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu, kansalaistoiminnan -ja nuorisotyön koulutusohjelma. Viitattu 30.11.2016.
<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/118256/Opinnaytetyo%20Fandi16.pdf?sequence=1>
- Hankkeen loppuraportti 9/2014. Solid youth- turvapaikanhakija- ja pakolaisnuorten syrjäytymistä ehkäisevän palvelukokonaisuuden rakentaminen osallistavien menetelmien keinoin. Pakolaisrahasto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Vaasa. Viitattu 16.10.2016 http://www.welcomeoffice.fi/media/Solid_Youth_-_loppuraportti.pdf
- Helander, R., Mikkonen, A. 2002. Ikävä äitiä. Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa. Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos, katsauksia E13/2002. Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. painos. Helsinki: Tammi
- Honkasalo, V. 2016. Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyysverkostoja ja tietoa. Viitattu 29.11.2016.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/tiedostot/nakokulma28_honkasalo.pdf
- Hyvinvointi. 7.12.2015. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.11.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>
- Jämsen, A, Pyykkönen, A. 2014. Osallisuuden jäljillä. Viitattu 29.11.2016
<http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>
- Järvinen, T., Snellman, O. & Helenius, M. 2014. Ilman huoltajaa turvapaikkaa hakevan lapsen edustaminen. Tietoa vastaanottokeskuksen toiminnasta ja edustajana toimimisesta. Maahanmuuttovirasto. Viitattu 6.2.2017.
http://www.migri.fi/download/57637_Ilman_huoltajaa_turvapaikkaa_hakevan_lapsen_edustaminen.pdf?115095f50c3ad488
- Kettunen, M. 2013. Yhteisösoseaalityö. Lähtökohdat, tavoitteet ja keinot. Pro Gradututkielma. Itä- Suomen yliopisto. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20131036/urn_nbn_fi_uef-20131036.pdf
- Kotoutuminen. 5.2.2015. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 16.10.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/osallisuus/kotoutuminen>

Kotouttaminen. Ilman huoltajaa asuvien tuki. N.d. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 8.12.2015.

http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/ilman_huoltajaa_olevan_lapsen_tukeminen/ilman_huoltajaa_asuvien_tuki

Lairio, M., Puukari, S., Nissilä, P. 2001. Ohjauksen teoreettinen perusta. Teoksessa: Lairio, M., Puukari, S. 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Lindfors, P. 2007. Tutkimuksia, kokemuksia ja ajatuksia yhteisöllisyyden terveysvaikutuksista. Psykoterapia-lehti 25 (1) 21-37. Viitattu 29.11.2016. <http://www.psykoterapia-lehti.fi/tekstit/lindfors107.htm>

Maahanmuuttajat. 21.4.2015. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 8.12.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/maahanmuuttajat>

Maahanmuuttovirasto. 2017. Turvapaikka Suomesta. Viitattu 14.1.2017. http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottotoiminta/vastaanoton_palvelut/ilman_huoltajaa_olevat_lapset

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2013. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol 14. <http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyyan%C3%A4nen2013.pdf>

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 7. Helsinki. Viitattu 29.11.2016. <http://docplayer.fi/383636-Mita-mielta-mita-mielta-lasten-osallisuus-lastensuojelun-kehittamisessa-mikko-oranen.html>

Puukari, S & Korhonen, V. 2013. Teoksessa: Alitolppa- Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto. http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/1dccee7b310ceea74c2b0ce4ac0b7f88/1486396276/application/pdf/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudumme_final%202608%20%283%29.pdf

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Viitattu 30.11.2016. http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1

Sisäministeriö. Maahanmuuton ja kotouttamisen suunta 2011-2014. Sisäministeriön julkaisu 2/2015. Viitattu 16.10.2016. <http://www.intermin.fi/julkaisu/022015>

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-4. painos. Helsinki: Tammi

Turvapaikanhakijat. N.d. Sisäministeriö 2016. Lainsäädäntö. Verkkodokumentti. Viitattu 14.4.2016. <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>

Turvapaikanhakijoiden mielenterveyden tukeminen. N.d. Helsinki. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.11.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja->

monikulttuurisuus/vaestoryhmat/pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat/turvapaikanhakijoiden-traumat-ja-mielenterveyden-tukeminen

Turvapaikanhakijat. 2016. Artikkelin Sisäministeriön sivustolla. Viitattu 28.11.2016
<https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>

Unicef. Lapsen oikeudet. Viitattu 12.2.2016. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Liite 1.Vastausten analysointi

Haastattelukysymykset	Teemat	Vastausten lukumäärä
1. Millaisia osallisuutta/ yhteisöllisyyttä vahvistavia toimintoja ryhmäkodissa on?	<ul style="list-style-type: none"> - Talokokoukset - Kotityöt - Juhlat - Retket - Tapahtumat 	6 2 6 6 5
2. Miten ryhmäkodin asukkaat osallistuvat eri toimintoihin?	<ul style="list-style-type: none"> - Koulunkäynti - Kotityöt - Harrastukset - Keksivät itse tekemistä - Talokokoukset 	3 6 6 2 7
3. Miten ja millaista tietoa alaikäiset turvapaikanhakijat saavat heitä itseään koskevista asioista?	<ul style="list-style-type: none"> - Migrin ohjeistuksen mukaista tietoa - Sosiaalityöntekijältä saatua tietoa - Yhteiskuntaan, lakeihin, sääntöihin liittyvää ohjeistusta ohjaajilta ja sosiaalityöntekijältä - Ajankohtaisiin asioihin liittyvä tieto - Saavat lukea omia kirjauksiaan 	3 6 6 2 2 3

	<ul style="list-style-type: none"> - Ovat mukana asiakassuunnitelman, hoito- ja kasvatussuunnitelman teossa - Tietoa turvapaikka-prosessista - Tietoa edustajien tehtävistä 	5 6 6
4. Milloin turvapaikanhakijat voivat osallistua ryhmäkodin toimintaan ja siihen liittyvään päätöksen tekoon	<ul style="list-style-type: none"> - Milloin vain oma-ohjaajien, sosiaalityöntekijän ja ohjaajien avulla - Talokokouksessa - Todella vähän 	5 7 1

Liite 2. Saatekirje ja haastattelukysymykset

HYVÄ VASTAAJA

Olen Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelija ja teen opinnäytetyötä alaikäisten maahanmuuttajien osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamisesta ryhmäkodeissa. Olisin kiinnostunut kuulemaan teidän kokemuksianne/käsityksiänne osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumisesta alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkodeissa.

Olisin kiitollinen, jos teillä olisi mahdollisuus vastata 15.1. mennessä muutamaan kysymykseen sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin Tanja Häkli

KYSYMYKSET

1. Millaisia osallisuutta/yhteisöllisyyttä vahvistavia toimintoja ryhmäkodissa on?
2. Miten ryhmäkodin asukkaat osallistuvat eri toimintoihin?
3. Miten ja millaista tietoa alaikäiset turvapaikanhakijat saavat heitä itseään koskevista asioista?
4. Milloin turvapaikanhakijat voivat osallistua ryhmäkodin toimintaan ja siihen liittyvään päätöksentekoon?

Kiitos vastauksista!